

Nieuwe impuls burgerschapsonderwijs

Sinds 2005 is er een wettelijke verplichting om aandacht te besteden aan burgerschapsonderwijs. Overal in het land zijn scholen bezig daar invulling aan te geven. Wat echter vaak ontbreekt, is een heldere visie: wat verstaan wij onder burgerschap, wat doen we al, wat willen we bereiken en welke middelen zetten we in? Op basis van een advies van de Onderwijsraad stuurde staatssecretaris Dekker een brief naar de Tweede Kamer, waarin hij voorstelt het burgerschapsonderwijs een nieuwe impuls te geven. SLO neemt het voortouw.

RENÉ LEVERINK

De staatssecretaris spreekt klare taal in zijn brief aan de Tweede Kamer (16 december 2013). In navolging van de Onderwijsraad (*Verder met burgerschap in het onderwijs*, 2012) en de Inspectie constateert hij dat 'de ontwikkeling van het burgerschapsonderwijs de afgelopen jaren stagneert'. Weliswaar bieden veel scholen activiteiten rond burgerschap aan, maar meestal is er geen sprake van een samenhangend curriculum, met leerdoelen en een daarop afgestemd onderwijsaanbod. Volgens Dekker gaat burgerschap 'over kennis van onze politieke instituties, de spelregels die worden gehanteerd

en het gedrag dat daarbij past. In een samenleving met veel diversiteit en dynamiek is een stevig besef van deze spelregels cruciaal.' Onderwijs dient daarin een hoofdrol te spelen: 'De school is, naast het gezin en de wijk, een belangrijke plaats waar jonge burgers leren om te functioneren in onze pluri-forme, democratische samenleving.'

Heldere visie nodig

Hoe scholen vormgeven aan burgerschapsonderwijs, moeten ze volgens de staatssecretaris zelf bepalen. Er is in de wet- en

regelgeving weinig vastgelegd over de inhoud van burgerschapsonderwijs, omdat die nauw samenhangt met de identiteit van de school en omdat de invulling aan moet sluiten bij de specifieke situatie waarin de leerlingen van de school leven. 'Dat maakt het des te belangrijker dat scholen een heldere visie hebben op burgerschap en de invulling die ze hieraan willen geven,' aldus de staatssecretaris in de brief aan de Tweede Kamer. Natuurlijk zijn er scholen waar al doelgericht aan burgerschap wordt gewerkt. Maar vaak ook blijft het bij losse activiteiten en projecten. Daarom vindt Dekker dat het tijd is voor een nieuwe impuls aan burgerschapsonderwijs, met een actievere en meer faciliterende rol van de overheid.

Alliantie

Scholen en leraren hebben recht op meer ondersteuning. Een vakoverstijgende visie op burgerschapsonderwijs ontwikkelen is geen sinecure. Scholen moeten opnieuw naar hun curriculum kijken om burgerschap daarin een vaste en herkenbare plek te geven. En er moet gewerkt worden aan de deskundigheid van docenten. In de acties die het ministerie in gang zet, is een belangrijke rol weggelegd voor SLO, het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling. Projectleider Jeroen Bron: 'In zijn advies aan de regering wijst de Onderwijsraad op het belang van systematische kennisopbouw. De staatssecretaris heeft ons opdracht gegeven samen met de partners van de Alliantie Burgerschap (een samenwerkingsverband van scholen, universiteiten, KPC, CED, Inspectie en SLO) onderzoek te doen naar de ontwikkeling van burgerschapscompetenties van leerlingen en het bestaande aanbod aan programma's, methodes en lesmaterialen voor burgerschapsonderwijs te analyseren. Er is al best veel op dat gebied, maar scholen zien vaak door de bomen het bos niet.'

Interactieve website

Verder werkt SLO samen met zo'n twintig pilotscholen (po en vo) aan de totstandkoming van een interactieve website – een centraal informatiepunt waar alle informatie over burgerschap bijeen wordt gebracht en beschikbaar komt. Denk daarbij aan *good practices* op scholen, uitkomsten van onderzoek naar methoden en lesmaterialen, allerlei handreikingen, noem maar op. 'Binnen het netwerk van pilotscholen willen we van gedachten wisselen over inhouden en aanpakken voor burgerschap. Zoals gezegd, er gebeurt al veel in scholen, ook al is het niet altijd logisch en structureel ingebed in het curriculum. In de samenwerking binnen het scholennetwerk zal veel aandacht zijn voor het ontwikkelen van een coherente visie op burgerschapsonderwijs. De bijeenkomsten zijn bedoeld om uitwisseling tussen scholen mogelijk te maken, deelnemers te inspireren - bijvoorbeeld met behulp van gastsprekers - en om feedback te verzamelen.'

Maatschappelijke stage

De maatschappelijke stage is niet langer verplicht. Veel scholen willen er echter mee doorgaan, vanwege de meerwaarde voor hun onderwijsaanbod. Kan de maatschappelijke stage een rol spelen in de invulling van burgerschapsonderwijs? Bron: 'Zeker. Weliswaar is de maatschappelijke stage met ingang van dit schooljaar niet langer wettelijk verplicht, maar dat betekent niet dat scholen ermee moeten stoppen. In zijn kamerbrief geeft de staatssecretaris aan dat hij de maatschappelijke stage een mooi instrument vindt om

Voor opvoeding is een heel dorp nodig

Anny Schiphauwer, docent levensbeschouwing aan Lyceum de Grundel in Hengelo (een van de deelnemende scholen aan het scholennetwerk), voltooide onlangs haar masterscriptie theologie over identiteitsontwikkeling tijdens de maatschappelijke stage. Haar vraagstelling was: 'welke ervaringen tijdens de maatschappelijke stage, benoemd door vierdejaars vwo-leerlingen van Lyceum de Grundel, komen overeen met de doelstellingen aangaande identiteit, wat houding en vaardigheden betreft, zoals beschreven in het kernleerplan *Actief burgerschap en sociale integratie bovenbouw havo/vwo* van SLO?' Ofwel: in welke mate kan de maatschappelijke stage dienen als invulling van burgerschapsonderwijs?

Om daar achter te komen interviewde Schiphauwer een aantal 4vwo-leerlingen van haar school die de (toen nog verplichte) maatschappelijke stage hadden afgerond. Bijna zonder uitzondering gaven de leerlingen spontaan aan hun maatschappelijke stage als bijzonder nuttig en plezierig te hebben ervaren. Stimuleer je ze tot meer gerichte reflectie, dan zien ze bij zichzelf ook vorderingen op het gebied van burgerschapscompetenties, zoals empathie en communicatie. Schiphauwer: 'Dat wijst erop dat maatschappelijke stage onderdeel kan zijn van burgerschapsonderwijs. Voorwaarde is dat er tijd wordt geïnvesteerd in de evaluatie van de stage en dat leerlingen leren zelf te reflecteren. Ze doen die maatschappelijke stage natuurlijk in de eerste plaats omdat het moet en omdat ze de punten nodig hebben voor de overgang. Wil je dat ze zich bewust worden van de waarde van de stage voor hun persoonlijke ontwikkeling, dan moet je het gesprek met ze aangaan.'

In de ontwikkeling van kinderen tot verantwoord opererende jonge burgers spelen volgens Schiphauwer niet alleen ouders en school een belangrijke rol: 'Je hebt 'een heel dorp' nodig om een kind op te voeden, zoals een oud Afrikaans gezegde luidt. Het gaat ook om de wereld buiten het gezin en de school. Daarom is het van belang de kennismaking met die buitenwereld in het curriculum op te nemen in de vorm van een maatschappelijke stage. Ik ben van mening dat de maatschappelijke stage wel degelijk bijdraagt aan de ontwikkeling en vorming van de identiteit van de leerlingen. Ik hoop dat mijn onderzoek scholen ertoe aanzet de maatschappelijke stage te handhaven, ondanks het wegvallen van de wettelijke verplichting, en dat ze de maatschappelijke stage een vaste plaats geven in het curriculum voor de hele school.'

leerlingen actief te laten bijdragen aan een betere samenleving en invulling te geven aan hun burgerschapstaak. In ons scholennetwerk zal de maatschappelijke stage als vorm van burgerschapsonderwijs dan ook een prominent aandachtspunt zijn.' ●

► Meer informatie: SLO, Jeroen Bron, (053) 4840 606, j.bron@slo.nl
www.jongeburgers.slo.nl